

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi
Van Yüzüncü Yıl University
The Journal of Social Sciences Institute
Yıl / Year: 2020 - Sayı / Issue: 50
Sayfa/Page: 109-140
ISSN: 1302-6879

5249 Numaralı Gümrük Tarife Defterine Göre Diyarbakır Gümrüğüne Getirilen Emtialar: Emtianın Cinsi, Vergisi ve Emtia-Fiyat İlişkisi
According to the Customs Tariff Book Number 5249, The Commodity Brought to Customs Diyarbakır: Type of Commodity, Tariff And Commodity-Price Relationship

• Erkan IŞIKTAŞ *

*Dr. Arş. Gör., Siirt Üniversitesi,
Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü,
Siirt/Türkiye,
Dr. Research Asst., Siirt University,
Faculty of Arts and Sciences,
Department of History,
Siirt/ Turkey,
erkanisiktas@siirt.edu.tr
ORCID: 0000-0002-0316-8074

Makale Bilgisi | Article Information

Makale Türü / Article Type:

Araştırma Makalesi/ Research Article

Geliş Tarihi / Date Received:

15/05/2020

Kabul Tarihi / Date Accepted:

15/11/2020

Yayın Tarihi / Date Published:

31/12/2020

Atrf: Işıktaş, E. (2020). 5249 Numaralı Gümrük Tarife Defterine Göre Diyarbakır Gümrüğüne Getirilen Emtialar: Emtianın Cinsi, Vergisi ve Emtia-Fiyat İlişkisi. *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 50, 109-140

Citation: Işıktaş, E. (2020). According to the Customs Tariff Book Number 5249, The Commodity Brought to Customs Diyarbakır: Type of Commodity, Tariff And Commodity-Price Relationship. *Van Yüzüncü Yıl University the Journal of Social Sciences Institute*, 50, 109-140

Öz

Osmanlı Devleti, merkeziyetçi yönetim anlayışı çerçevesinde idarî, askerî, siyasi, sosyal ve iktisadî yapılanmasında güçlü dinamikler üzerine tesis etmiştir. Devletin esas yönetim felsefesi yansıtacak ve yerleştirecek olan bu dinamikler (kurum ve idareciler), merkez-taşra ilişkilerinin güçlendirilmesinin temel basamağını teşkil etmiştir. Devletin takip etmiş olduğu çeşitli politikaların topluma indirgenmesi ve uygulanmasında önemli görevi üstlenen bu dinamikler içerisinde ortaya çıkan aksaklık veya sorunlar idarî mekanizmanın işleyişini sekteye uğratmış, devleti alternatif çözüm yollarını aramaya itmıştır. Bu durumun Osmanlı gümrük rejimi için de geçerli olduğunu söylemek gerekir. Zira iktisadî ve ticarî hayatının temel dinamiklerini teşkil eden gümrük merkezlerinde görev yapan idarecilerle tüccarlar arasındaki sorunların zamanla *-uygulamaya konan çözüm yollarına rağmen-* giderek artması devleti, gümrük rejimi noktasında birtakım değişiklikler yapmaya itmıştır. Bu bağlamda Osmanlı Devleti, vergi tayini noktasında gümrük merkezlerinde meydana gelen şikâyetleri ortadan kaldırmak ve gümrük muamelelerinde birlik sağlamak amacıyla mal fiyatlarıyla gümrük resmini tayin eden tarifeler hazırlatmıştır. Hazırlanan tarife defterleriyle iç ticarete konu olan malların listeleri oluşturulmuş, kıymetleri biçilmiş ve alınacak vergiler tespit edilmiştir. 5249 numaralı gümrük tarife defteri de bunlardan birini teşkil etmektedir. Bu çalışmada; mevzu bahis olan tarife defterinden hareketle Müslim ve Gayrimüslim tüccarların Diyarbakır Gümrüğü'ne getirecekleri emtianın orgini, kıymeti, vergi dilimi ve hangi değerler arasında satışa sunulduğu incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Diyarbakır Gümrüğü, vergi, emtia ve fiyat politikası.

Abstract

The Ottoman Empire built its administrative, military, political, social, and economic structuring on strong dynamics within the framework of the centralized/centralist management approach. The dynamics (institutions and administrators), which would reflect and establish the basic management philosophy of the Empire, constituted the fundamental step of strengthening relations between the central-provincial. These dynamics assumed an important role in the transmission and implementation of various policies to the society by the state. But by the time of progress, the disruptions or problems that emerged within these dynamics, interrupted the functioning of the administrative mechanism and prompted the Empire to seek alternative solutions. We can also say that this situation is valid for the Ottoman customs regime. Because, customs gates constituted the basic dynamics of economic and commercial life. And problems between the administrators and the merchants, who work in the customs centers, gradually increased and pushed the state to make some changes at the point of customs regime. In this context, the Ottoman Empire prepared tariffs that determine the prices of commodity prices and customs tax in order to eliminate complaints at customs centers and to provide unity in customs affairs. With tariff books prepared by the state, lists of goods subject to internal trade were created, their assets were estimated and taxes to be levied were determined. The customs tariff book numbered 5249 was one of them. In this study, based on the tariff book in question, the type, value, tax rate, and values of goods that Muslim and non-Muslim merchants brought to Diyarbakır customs house, have been examined.

Keywords: Diyarbakır Customs, tax, commodity, price policy.

Giriş

Gümrük tarife defterleri üzerinden dönemin ticaretine konu olan emtianın cinsi, kıymeti, vergisi ve fiyat politikasının tespit edilmesi mümkündür (Öztürk, 2014: 182). Bu itibarla incelenen dönemin iktisadi ve ticari dokusunun ortaya konması açısından tarife defterlerinin son derece önem arz ettiğini söylemek gerekmektedir (Kütükoğlu, 1980: 219). Bilindiği üzere klasik dönem Osmanlı iktisadi hayatında gümrük vergisi genellikle kıymet esasına göre tespit edilirdi (Genç, 2014: 198). Ancak bu sistem, tüccarlar ile gümrük memurları arasında malın gerçek değerinin tayini hususunda anlaşmazlıklara neden oluyordu. Osmanlı Devleti, gümrük merkezlerinde vukua gelen vergi şikâyetlerini çözmek, gümrük muamelelerinde husule gelen farklılıkları ortadan kaldırmak ve uygulamalarda kolaylıklar sağlamak maksadıyla 17. yüzyıldan itibaren tarife defterleri hazırlamaya başlamıştır (Kütükoğlu, 1996: 266).

İç gümrük rejiminin yapısını teşkil edecek olan bu spesifik tarifeler, 1840 yılına kadar devam etmiştir. Nitekim 1840 yılında iç gümrüklerin kaldırılması gündeme gelmiştir. Bu bağlamda iç gümrüklerin kaldırılması veya hafifletilmesi gayesiyle müteakip yıllarda uygulamaya konan kararlar neticesinde iç gümrük rejimi sona ermiştir (Genç, 2014: 200).

Haddizatında Osmanlı Devleti'nin dış ticaretine yön veren gümrük nizamı da dönemin siyasi ve iktisadi şartlarına bağlı olarak şekil almaya başlamıştır. Bilhassa 19. yüzyılda Avrupalı devletlerle yapılan ticaret antlaşmalarına istinaden vücuda getirilen özel tarifeler, Osmanlı dış gümrük muameleatını önemli ölçüde şekillendirmiştir (Kurdakul, 1981). Mesela Fransa ile Osmanlı Devletleri arasında 1816 tarihli ticaret antlaşması sonrası daha önce hazırlanan gümrük tarife defteri yenilenmiştir. Bu tarifede mezkûr iki devlet arasında ticaret konulan olan malların kıymetleri ve gümrük vergisi miktarı belirlenmiştir (Fidan, 2019: 249).

Yine 1838 tarihli Balta Limanı ticaret antlaşmasıyla Osmanlı ile İngiltere devletleri arasındaki iktisadi ilişkiler yeni bir safhaya girmiştir. İki devlet arasında belirlenen yeni gümrük tarifesiyle yed-i vahid usulü kaldırılmış ve iç gümrük uygulamasında İngiliz tüccarlarına birtakım salahiyetler verilmiştir. Ayrıca diğer Avrupalı devletler de Balta Limanı ticaret antlaşmasıyla İngiltere'nin elde ettiği imtiyazlara sahip olabilmek için Osmanlı Devleti ile diplomatik bağlantılar içerisine girmelerine kapı aralamıştır (Kütükoğlu, 2014:138-143). Böylece 1839-1861 yılları arasını kapsayan dönem içerisinde İspanya, Portekiz, Fransa, Prusya, Rusya ve Danimarka gibi devletler Osmanlı ile tarife antlaşmaları yapmıştır (Kurdakul, 1985: 666).

1861 tarihinden itibaren Osmanlı Devleti, Avrupalı devletlerle (Fransa, İngiltere, Belçika, Amerika, Prusya vs.) yeni ticaret antlaşmaları imzalamıştır (Eldem, 1994: 177). Bu dönemde imzalanan ticaret antlaşmalarının ekseriyeti 1861 tarihinde Fransa ile yapılan ticaret antlaşmasının hükümlerini ihtiva etmektedir. Hakeza yeni ticaret antlaşmalarında gümrük muameleatı noktasında bazı yeniliklere de yer verilmiştir (Kurdakul, 1985: 667). Örneğin 1862 tarihinde Osmanlı-Amerika arasında kabul edilen tarife antlaşmasında Amerikalı tüccarlar, Osmanlı pazarlarına getirdikleri emtia için % 8, Osmanlı pazarlarından göturdükleri ürün için ise % 8 ile başlayıp her yıl % 1 düşürülerek 8 yılın sonunda % 1 olarak vergilendirilmeye tabi tutulmuştur (Fidan, 2018: 435). 1862 tarihli bir başka tarife antlaşması da Osmanlı-Belçika devletleri arasında yapılmıştır. Bu tarife de ticarete konu olan mallar ve alınacak olan vergi miktarı belirlenmiştir

(Fidan, 2017). Yine 1862 tarihinde Almanya ile yapılan tarife antlaşmasında karşılıklı olarak ticaret konu olan mallar listlenmiş, kıymetleri belirlenmiş ve alınacak olan vergi miktarı tayin edilmiştir (Fidan, 2017).

1861 sonrası yenilenen ve yürürlüğe giren ticaret antlaşmaları; yirmi sekiz yıl boyunca geçerliliğini korumuş, Avrupalı tüccarlara ciddi imtiyazlar sağlamış ve Osmanlı pazarlarında yabancı tüccarların etkinliğini daha da arttırmıştır. Öte yandan 1861 sonrası Osmanlı dış ticaret ve gümrük politikası milli sanayiye çökertmiş dışarıya bağımlı bir hale gelmesine neden olmuştur (Bayraktar, 2004: 120).

Netice itibarıyla Osmanlı Devleti, iç ve dış ticarete iktisadi hareketleri kontrol altında tutmak ve vergi sorunlarını çözmek amacıyla tarifler hazırlamak zorunda kalmıştır (Kütükoğlu, 1996: 265). Bu itibarla iç ve dış ticarete hazırlanan tarife defterleri, dönemin ticari yapısının ortaya konulması açısından son derece önemli bir yer tuttuğunu ifade etmek gerekir. Bu çalışmada ele alınan 5249 numaralı gümrük tarife defteri, Osmanlı Devleti'nin spesifik tarifeleri kapsamında uygulamaya koyduğu iç gümrük rejimine emsal teşkil etmesi bakımından son derece kıymete haiz olduğu düşünülmektedir. Bu suretle araştırma, 5249 numaralı gümrük tarife defteri üzerinden Diyarbakır Gümrüğü'ne gelen ticaret mallarının orijinini, malların cinse göre dağılımlarını, emtianın fiyatını, malların hangi değerler aralığında satışa sunulduğunu ve birim bazında alınacak olan verginin miktarını ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Araştırmanın veri kaynağını teşkil eden 5249 Numaralı Diyarbakır Gümrüğüne ait tarife defteri, Maden Kalemi İstanbul Gümrüğü tarafından hazırlanmıştır. Söz konusu defter, Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Arşivlerinde Kamil Kepeci fonunda yer alan ve toplamda 31 adetten oluşan tarife defterlerinden birini teşkil etmektedir. Bu defterler, 1673-1852 yılları arasını ihtiva etmektedirler (Ünal, 2017: 109). Defterler, numara usulüne göre 5238 ile başlayıp sırasıyla devam ederek 5268 numara ile son bulmaktadır (BOA, K.K.d., Defter No: 5238 ile başlayıp 5268 ile son bulmaktadır). Bu sınıflandırma, defterin kayda tutulduğu tarihe istinaden yapılmıştır.

Ne var ki çalışmada incelenen defter içerisinde döneme ilişkin kesin bir bilgiye ulaşılamamıştır. Ancak tarihsel kronoloji bağlamında kendisinden önce (5248 Nr.- Hicri 1210, Miladi 1795/1796) (BOA, K.K.d., Defter No: 5248, s.1-21) ve sonra (5250 Nr.- Hicri 1212, (Miladi 1797/1798) (BOA, K.K.d., Defter No: 5250, s.1-27.) gelen defterlerle kıyaslandığında bu tarife defterinin de mezkûr tarihlere yakın bir zamanda kaleme alındığı düşünülmektedir. Nitekim

Kütükoğlu, bu tarife defterinin (Hicri 1215) 1800 yılına ait olduğunu ifade etmektedir (Kütükoğlu, 1996: 265).

Ancak arşivde yapılan incelemeler neticesinde söz konusu defterlerin tanzim sırası dikkate alındığında 5249 numaralı kaydın Hicri 1211 (Miladi 1796-1797) tarihinde kayda alınmış olabileceği ihtimali üzerinde durulmaktadır. Fakat bu iddiamızı tasdik edecek kesin bir malumata ulaşamadığımızdan defterin zaman hususuna ilişkin bir hüküm ortaya koymak mümkün olamamaktadır. Lakin gerek Kütükoğlu'nun ifadesi gerekse arşivde yapılan araştırmalardan yola çıkarak mezkûr defterin 1797-1800 yılları içerisinde kaleme alınmış olabileceği ihtimalini güçlendirmektedir.

Araştırmada, nitel araştırma yöntemlerinden biri olan tarihi doküman inceleme tekniği kullanılmıştır. Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığından temin edilen belgeler ışığında tarihsel bir inceleme yapılmıştır. Öncelikle konuyla ilgili olarak Osmanlı Türkçesi ile yazılı olan 5249 numaralı tarife defterinin günümüz Türkçesi'ne transkripsiyonu yapılmıştır. Akabinde tarih biliminin gerektirdiği tasnif, terkip ve tahlil gibi yöntem ve metotlar çerçevesinde analiz ve değerlendirmeler yapılmıştır.

5249 numaralı gümrük tarife defteri, İzmir, Halep, Bağdat ve Memalik-i Mahrûsa-i Şâhâne'nin çeşitli şehirlerden gelen Müslim ve Gayrimüslim tüccarlarının Diyarbakır'a götürdükleri emtia ve eşyanın kayıtlarını ihtiva etmektedir. İlgili defter içerisinde emtianın cinsi, kıymeti ve gümrük vergisine ilişkin bilgiler liste halinde verilmiştir. Tarife defteri içerisinde bulunan emtia listesi, beş öbek içerisinde sınıflandırılarak kayıt altına alınmıştır. Bunlar; emtianın orijini, mal miktarının hangi ölçü birimine göre belirlendiği, ürünün fiyatı, vergisi ve malın hangi kıymetler arasında satılacağından oluşmaktadır. Söz konusu listede -tespit edilebildiği kadarıyla- iki yüz elli âdet emtia ismi yer almaktadır. Bu ürünlerin ekseriyeti Osmanlı mahsulü olup çok az bir kısmının ise dışarıdan geldiği tahmin edilmektedir.

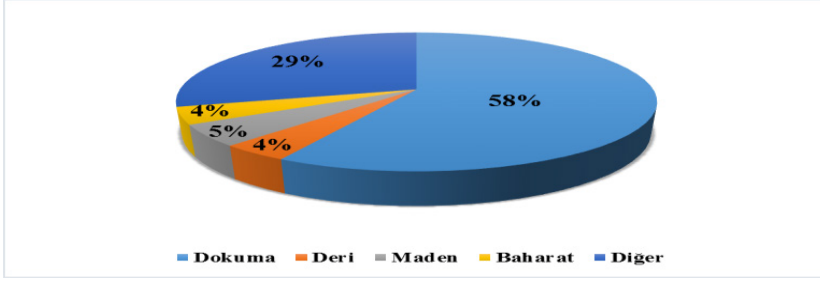
Malların kıymeti ve mallardan ne kadar vergi alınacağı belirlendikten sonra malın hangi fiyat aralıkları arasında ticarete dâhil edileceği açık bir şekilde izah edilmiştir. Ayrıca malın hangi mahalde satılacağına ilişkin bilgiler de yer almaktadır. Bilhassa bazı ürünlerin Bağdat ve Halep çevresinde satılacağı vurgulanmıştır. Haddizatında birtakım ürünlerin de son zamanlarda ticarete konu olmadığı ifade edilmiştir. Yine ilgili liste içerisinde Diyarbakırlı tüccarların gümrükten çıkaracağı malların yük bazındaki vergi dilimlerine ilişkin bilgilere ulaşmak mümkün olmaktadır. Bu bağlamda deve, katır ve merkep cinsine göre vergi diliminin değişkenlik gösterdiği görülmüştür.

Tarife Defterinde Yer Alan Emtiannın Çeşidi

Gümrük defterleri, ihtiva ettikleri bilgiler hasebiyle iktisat tarihi araştırmalarında çok kıymetli bir alan kaplamaktadır. Bu defterleri, mufassal, icmal, bakaya, muhasebe, vazife ve ahkâm şeklinde sınıflandırmak mümkündür. Gümrük hesaplarının gün, ay ya da yıl şeklinde tutulduğu bu defterlerde genel olarak gümrüğe gelen malların sahibi ve niteliği, birim bazında hangi ölçü birimine göre hesaplandığı ve vergi miktarına ilişkin bazı muayyen bilgiler yer almaktadır (Kütükoğlu, 1996: 267). Bu defterlerin hazırlanmasının esas gayesi gelir-gider dengesinin kontrol altına alınmak istenmesidir. Ancak tarife defterlerinin hazırlanış gerekçeleri diğer gümrük defterlerine nazaran farklılık göstermektedir.

Tarife defterlerinin oluşturulmasının esas nedeni -yukarıda ifade edildiği üzere- gümrükçülerle tüccar arasında fiyat tesbiti konusunda husule gelen anlaşmazlıklara son vermektir (Kütükoğlu, 1996: 265). Bundan dolayıdır ki tarife defterlerinin ayrı değerlendirilmesi gerekmektedir. Diğer gümrük kayıtlarına kıyasla tarife defterlerinde ticaret konu olacak malların cinsi, kıymeti, vergisi, hangi değer aralığında satışa sunulacağı ve bazı malların hangi bölgede satılacağına ilişkin ayrıntılı bilgiler bulunmaktadır (BOA, K.K.d., Defter No: 5249). Bu itibarla tarife defterleri ışığında dönemin ticaretine konu olacak malların bir envanteri, rüsumu ve emtia-fiyat ilişkisi ortaya konulabilmektedir.

Bu düşünceden hareketle incelenen tarife defteri üzerinden Diyarbakır ve çevre ticaretine konu olan emtianın orgini, kıymeti, vergisi ve fiyat politikası irdelenmiştir. İlgili defter üzerinde yapılan analizler neticesinde kayıt altına alınan ve dönemin ticarete konu olan emtia ürünleri arasında dokuma ürünlerinin önemli bir orana sahip olduğunu söylemek mümkündür. Bununla birlikte deri, boya ve maden sanayisinde kullanılan çeşitli mal cinslerinin de kayıt altına alındığı tespit edilmiştir. Ayrıca günlük yaşamda kullanılan araç-gereçlere ilişkin bilgilere de ulaşmak söz konusu olabilmektedir. Bu itibarla incelenen defter üzerinden dönemin sosyo-iktisadi hayatına ilişkin çeşitli çıkarımlar yapmak söz konusu olmaktadır. Mesela dönemin ticaretine konu olan emtia çeşidinin mevcut dağılımı aşağıdaki grafikte gösterilmiştir.

Grafik 1: Diyarbakır Gümrüğüne Gelen Emtianın Cins Bazındaki Dağılımı (Kaynak: BOA, K.K.d., Defter No: 5249, s.1-19)

Osmanlı Devleti'nin farklı şehirlerinden gelen Müslim ve Gayrimüslim tüccarların Diyarbakır gümrüğüne getirdikleri emtianın yüzdeler cinsinden dağılımlarına bakıldığında dokuma ürünlerinin ciddi bir orana sahip olduğu görülmektedir. Bu payın yüksek çıkmasının nedeni Osmanlı Devleti'nin ham veya işlenmiş dokuma ürünleri bağlamında oldukça zengin bir yapıyı bünyesinde barındırmış olmasıdır. Çünkü tarihsel süreçte Osmanlı kentlerine baktığımızda Şam kumaşlarıyla, Halep astar, işleme, yazma, ipek, altın ve gümüş sırmalı kumaşlarıyla, İstanbul kadife, alaca, kemha, ibrişim, aba ve soflarıyla, Edirne çuha dokumasıyla, Mardin, Musul ve Bağdat Manisa, Denizli, Borlu, Diyarbakır, Tokat, Kastamonu ve Selanik pamuklu dokumalarıyla ön plana çıkan kentler olmuştur (Bizirlik, 2002: 1361). Böylesine hinterlandı geniş bir dokuma ürünlerinin üretimi, iç ve dış ticarete geniş bir dokumacılık pazarının oluşmasına zemin hazırlamıştır. Bu itibardır ki Diyarbakır gümrüğüne gelen ve dönemin dokuma ticaretine dâhil olan emtia çeşidi arasında yün ve pamuktan imal edilmiş olan iplikler, envaî şal, bez kumaşlar, hazır kıyafetler, keten, keçe, çuha, ipek ve pamuğun yer alması doğal bir sonuç olarak karşımıza çıkmaktadır (Kaynak: BOA, K.K.d., Defter No: 5249, s.1-19).

Dokuma ürünlerinin yanı sıra karanfil, zencefil tarçın, safran ve biber gibi baharat ürünlerinin yanı sıra kahve, şeker ve tenbâkû (tömbeki) gibi temel tüketim ürünlerinin tüccarların ticari faaliyetlerine konu olmuştur. Bununla birlikte bakır, çelik, demir gibi çeşitli madeni malların dışında günlük hayatta kullanılan süs eşyaları, kâğıt, işlenmiş deri, hırdavat, alet ve edevatlar dönemin ticaretinde yer almıştır. Ne var ki Diyarbakır gümrüğüne getirilen ürünler incelendiğinde, söz konusu bu ürünlerin dokuma mallarına nazaran dönemin ticaret hacminde daha az bir paya sahip olduğunu söylemek mümkündür (Kaynak: BOA, K.K.d., Defter No: 5249, 1-19).

Emtia ve Fiyat İlişkisi

Fiyatlar, halkın olduğu kadar devletin de her zaman ilgisini ve dikkatini çekmiştir. Halkın ilgisini yaşam şartlarını idame edecek olan temel ihtiyaçları karşılamak noktasına bağlamak mümkündür. Devletin ilgisini kıymet bakımından emtia-fiyat dengesini sağlamak ve çeşitli etkenlere bağlı olarak oluşabilecek fiyat istikrarsızlığından dolayı sosyo-iktisadî manada bir buhranın ortaya çıkmasına engel olmakta aramak gerekmektedir (Sahillioğlu, 1967: 36).

Emtia-fiyat ilişkisi; arz-talep dengesine, devletin ekonomik anlayışı ve muameleleri, kıtlıklar, salgınlar, afetler, savaş ve seferberlik durumlarına bağlı olarak şekil almaktadır (Öztürk, 2002: 1565, Barkan, 1970: 589). Mesela kırsal alandan şehirlere doğru yoğun bir göç hareketi yaşandığında arz talebi karşılayamaz hale gelebilir. Bu nedenledir ki bu gibi yerlerde fiyatlar daima yükselme eğilimi göstermektedir. Yine kıtlık, salgın, savaş veya olağan üstü durumlarında da fiyatlar artışa meyyleder. Bu itibarladır ki halk, devletin fiyatların belli seviyede tutmasını bekler (Sahillioğlu, 1967: 36).

Osmanlı iktisadî anlayışına bakıldığında fiyatların tespiti hususunda benzer bir politikanın takip edildiğini ifade etmek gerekir. Osmanlı Devleti fiyat politikasını belirlerken iki türlü bir fiyat politikası izlediği görülmektedir. Ahaliyi veya devleti ilgilendiren durumlarda, idarenin fiyatları belirlediği bilinmektedir. Buna “*müdahaleci*” bir tutum demek de mümkündür. Bu tutum, paranın resmi kurunun belirlenmesinde genellikle yılda iki defa (daha fazla hatta aylık olabilir) verilen narh’ta karşımıza çıkmaktadır. İkinci olarak, umumu veya devleti değilde tarafları ilgilendiren hususlarda devletin serbest bir politika takip ettiğine şahit olunmaktadır (Öztürk, 1991: 91).

Narh, klasik dönem Osmanlı fiyat politikasının esasını teşkil etmiştir. Osmanlı Devleti’nin bu uygulamayı yürürlüğe koymasının amacı tekelleri önlemek, mal arzını yüksek tutmak, üretici-tüketici ilişkilerini düzenlemek, fiyat istikrarını sağlayarak halkın refah seviyesini arttırmaktır (Genç, 2014: 51, Tabakoğlu, 2012: 447). Narh fiyatları, devletin resmi fiyatları olup bunların tespiti ise kadıların başkanlığında oluşturulan komisyon tarafından belirlenmiştir (Sahillioğlu, 1967: 38). Bu komisyonda Esnaf Şeyhi, Kethüda, Yiğitbaşı, Ehl-i Hibre ve halktan da temsilciler yer almıştır (Şahin, 2014: 169). Heyet tarafından belirlenen fiyatların denetimi kadı ile beraber ihtisap ağaları tarafından yapılmıştır (Özlu, 2006: 129).

Narh ihtiyacı hâsıl olduğu durumlarda devlet, iç piyasada fiyat politikasını yeniden tertipleme ve halkın alım gücünü arttırmak üzere

çalışmalar yapmıştır. Bu tür durumlar karşısında narh fiyatları yükseltilir, arzın genişlemesi halinde ise fiyatlar tekrardan düşürülürdü (Tabakoğlu, 1987: 122). Bu itibarla Osmanlı Devleti, piyasadaki malları kontrol altında tutmak ve fiyatları tespit etmek meselesine her dönem önem vermiş, fiyat kontrolünü sağlamak için dönem dönem narh uygulamasına başvurmuştur (Çadırcı, 1997: 126; Bulut, 2012: 69; Barkan, 1942: 51).

Osmanlı Devleti, iç pazardaki malların fiyat dengesini narh ve çeşitli kontrol mekanizmaları (kadı ve muhtesip) ile sağlarken gümrük noktalarında mallardan alınacak verginin tayin meselesini de ele almıştır. Bu bağlamda malın kıymeti üzerinden bir vergilendirme usulünü tatbik etmiştir. Ancak uygulama yerlerinde tüccar ve gümrükçü arasında vergi miktarının tespiti noktasında ortaya çıkan ciddi problemler, devleti farklı bir yola başvurmaya sevk etmiştir. Bu minvalde devlet, gümrük merkezlerinde zuhura gelen vergi şikâyetlerini son vermek maksadıyla tarife defterleri hazırlamıştır (Kütükoğlu, 1996: 265).

Tarifeler, önceleri sadece bir gümrükten geçecek olan mallar için yürürlüğe konulmuştur. Ancak 18. yüzyıla gelindiğinde Selanik ve İzmir gibi dış ticaretin büyük çapta gerçekleştirildiği liman gümrükleri yanında Suriye-Anadolu ticaretinde büyük bir merkez ve büyük bir kara gümrüğü olan Diyarbakır için ayrıntılı tarifeler yapılmıştır (Kütükoğlu, 1996: 265). Bu bağlamda incelenen tarife defteri de ticarete konu olan malların alım-satım fiyatlarını ve rüsumlarını belirlemek üzere hazırlanmıştır. Bu tarifede ticarete konu olacak malların fiyatları; kıyye, zirai, top, çift gibi ölçü birimleri üzerinden gösterilmiştir (Bkz. Ek 1. Tablo).

Ek 1'deki tablo incelediğinde emtianın fiyat değerlerinin birim bazında belirlendiği görülecektir. Yani top, kıyye, adet veya çift ölçü birimlerine göre fiyatlandırılmalarının yapıldığı anlaşılmaktadır. Tarife defterinden elde edinilen bilgilere göre ürünün kıymeti belirlendikten sonra hangi aralıklarda satılacağı veya alınacağı tespit edilmiştir. Bu bağlamda ürünün kıymeti ve kalitesinin mal fiyatlarının yüksek ya da düşük olarak belirlenmesinde birinci derecede etkili olduğu kanaatine varılmıştır.

Keza söz konusu tabloya bakıldığında aynı ürünün kalite bağlamında “âlâ, evsat ve edna” şeklinde sınıflandırıldığı görülecektir. Bu durum da malların kıymeti ile alım-satım miktarlarının değişkenlik göstermesine mahal vermiştir. Mesela 1 adet evsat kaputun (palto) kıymeti 200 kuruş iken âlâ kaputun fiyatı 300 kuruş olarak tayin edilmiştir. Yine 1 top Acem kumaş 20 kuruş olarak belirlenirken 1 top Ağır Acem kumaşına 30 kuruşluk değer biçilmiştir. Buradan

hareketle malların sadece “âlâ, evsat ve edna” olarak değil aynı zamanda “ağır, hafif veya sade” gibi bir değer kategorisine göre de gruplandırıldığını ortaya koymaktadır. Ayrıca birtakım mallar, “orijinal hali ya da taklidi” versiyonlarıyla piyasada tüketici ile buluşturulduğu sonucuna varılmıştır.

Öte yandan Diyarbakır gümrüğüne gidecek olan emtia listesi içerisinde bazı ürünlerin ekseriyetle Halep veya Bağdat’a götürüldüğü sonucuna ulaşılmıştır. Bu ürünlerin gümrükten geçişleri durumların da onlardan alınacak olan vergi miktarını tespit etmek maksadıyla tarife fiyatlandırılmasına dâhil oldukları anlaşılmaktadır. Tarife defteri içerisinde fiyatı ve rüsumu belirlenmiş ancak alış-satışı olmayan birtakım ürünlere de rastlamak mümkün olmaktadır. Bu sınıfta yer alan emtianın ise son birkaç yıldan beri ticarete dâhil edilmedikleri ifade edilmiştir.

Ek 1’deki tabloda da gösterildiği üzere Bağdat çini, Bağdat kotonu, Mardin Gömleği, Hama Gömleği gibi ürünler bu kategoride yer almıştır. Haddizatında ticarete olan ne var ki alım-satım miktarı belirtilmeyen ürünlerden de bahsetmek gerekir. Bu ürünlerin kıymeti ve vergisi tayin edilmiş olunmasına rağmen hangi dilimlerde satılacağı açık bir şekilde belirtilmemiştir. Bilindiği üzere Osmanlı iktisadi hayatı içerisinde malı rayice bırakmak olağan bir durum olduğundan muhtemeldir ki bu ürünlerin de kıymetleri üzerinden rayice bırakıldığı düşünülmektedir. Çünkü söz konusu tarife defterinde bu ürünlerin tespit ettirilmiş olan fiyat üzerinden ticarete dâhil edileceği açıklanmıştır.

İlgili tablo incelediğinde ürünlerin ekseriyeti nakdî bir değer üzerinden fiyatlandırılırken çok az da olsa bazı ürünlerin aynî olarak kıymetlendirildikleri görülecektir. Nakdî fiyatlandırmalarda kullanılan para birimi kuruş iken aynî de dirhem de kullanıldığı tespit edilmiştir. Özellikle kahve ve tenbâkûnün aynî olarak kıymetlendirildiği dikkat çekmiştir. Ayrıca bazı ürünlerinin nereden geldiği durumu malın kıymeti ve vergisini etkilemiştir. Mesela Basra Çarşafı, Halep tarafından gelirse 1 âdeti 15 kuruş olarak fiyatlandırılmıştır. Ticarete dâhil olacak emtianın alım-satım fiyatları, ürünün kıymetine göre belli bir aralık dilimi içerisinde piyasaya sürülmüştür. Böylece ürünün alım-satım değerlerine standart bir ölçü getirilirken aynı zamanda ürünün o aralık içerisinde farklı fiyatlar dâhilinde satılmasına da mahal verdiği söylenebilir. Mesela 1 top Şam kotonunu (pamuk) 25 ile 50 kuruş arasında alınıp ve satılabileceği ifade edilmiştir. Bu doğrultuda ürünün 30, 35, 40 ve 45 kuruş gibi fiyat aralığında satılabileceğini göstermektedir.

Diğer taraftan ilgili tablo incelendiğinde bir yöreye veya şehre ait çeşitli bez kumaşlarının tüccarların ticari faaliyetlerine sıklıkla konu olduğu anlaşılmıştır. Bu durumda üretim-tüketim ilişkisi bağlamında Osmanlı pazarlarında kumaş üretimi ve ticaretinin yoğun olduğunu göstermektedir. Bununla birlikte İstanbul, Ankara, Palu, Gergir, Mardin, Ruha, Halep, Bağdat, Şam ve Acem olarak nitelendirilen bu kumaş türlerinin bahası farklılık göstermektedir. Dokuma ürünleri içerisinde en yüksek fiyata sahip olan ürünler arasında harir, çuka, Ankara şalı, âlâ kaput (Palto), âlâ İstanbul işlemeli bez ve âlâ menla çiçekli bez yer almıştır. Dokuma ürünlerinin yanı sıra ticarete konu olan emtia grubunu baharat ürünleri oluşturmaktadır.

Diyarbakır Gümrüğüne gelecek Müslim ve Gayrimüslim tüccarların getirecekleri ürünlerin başında biber, karanfil, zencefil, tarçın, kakule ve karanfil gibi nebatat ürünleri bulunmaktadır. Bu ürünler, kıyye birimi üzerinden fiyatlandırılma ve vergilendirmeye tabi tutulmuştur. İlgili listede dikkat çeken bir diğer emtia çeşidini deri ve dokumacılık imalatında kullanılan deri ürünleri oluşturmaktadır. Söz konusu mallar içerisinde sansar, tilki, tavşan derisi ve hatta kaplan postunun da yer alması dikkate şayan bir durum olmuştur. Bu ürünler, âdet birimi üzerinden fiyatlandırılmıştır. Ne var ki dokuma mallarına nazaran dericilik ticaretinin daha az yapıldığını söylemek mümkündür. Yine iç ticarete yer alan diğer bir kalemi maden ürünleri teşkil etmektedir. Bakır, demir, kalay, saç ve kükürt gibi maden ürünlerinin yanı sıra günlük yaşamda kullanılan çeşitli alet ve edevatların da ticarete konu olduğu görülmektedir.

Emtianın Vergilendirme Usulü

Osmanlı Devleti, emtianın vergilendirme usulünü iki esas üzerine temellendirmiştir. Bunlardan ilki kıymet, ikincisi ise ölçü birimiydi. Kıymet esasına göre vergi, eşyanın belirlenmiş olan kıymeti üzerinden alınırdı. Böylece kıymeti yüksek olan emtiadan çok vergi, düşükten ise az vergi tahsil edilirdi. Diğer yandan ölçü birimi sisteminde ise vergi; emtianın ağırlığı, ölçüsü ve uzunluğu gibi niteliklere göre tayin edilirdi (Atan, 60-61). Bu bağlamda incelenen tarife defteri içerisinde de emtianın kıymeti ve ölçü birimi esas alınarak bir vergilendirmenin yapıldığını söylemek gerekir (Bkz. Ek 2. Tablo).

Tarife listesinde, iç ticarete konu olan emtianın her birinin kıyye, zira‘, top, çift, gibi ticarete kullanılan birimleri üzerinden değerleri ve alınacak gümrüğü gösterilmiştir. Öncelikle şunu ifade etmek gerekir ki Osmanlı Devleti bu gümrük tarifesiyle uygulamada

birlik ve düzen sağlamaya çalışmıştır. Diyarbakır Gümrüğü'ne getirilecek ürünlerin ekseriyetinin kıymetleri üzerinden vergilendirilmesi yapılırken bazıları ise rayice bırakılmıştır. Rayice bırakılan ürünler ise o günkü şartlara bağlı olarak günlük değerleri üzerinden tespit ettirilmiş olan usul ve miktara göre vergilendirilmiştir.

Bu tarifede, vergilendirme işlemlerinde nakdî usulün ön plana çıktığı görülmektedir. Haddizatında çok olmamakla birlikte bazı ürünlerden aynı olarak vergi alınacağı da ifade edilmiştir. Mesela Kahve, Bağdat tarafından gelirse aynı cinsten 100 dirhemlik bir vergi; ancak bu ürün başka taraflardan gelirse altı kıyyesi yüz dirhem üzerinden alınmasına karar verilmiştir. Öte yandan Diyarbakır Gümrüğüne gelecek kıymetli taş ve incilerden rayiç ve kıymetine göre %5 oranında vergi alınacağı ifade edilmiştir. Ayrıca tüccarların Diyarbakır'dan çıkaracakları emtianın yük cinsinden vergi değerleri tespit edilmiştir (Bkz. Ek 2. Tablo).

Tablo 1: Tüccarların Diyarbakır'dan Çıkaracakları Emtianın Yük Cinsinden (Reftiye) Vergi Değerleri

Yükün Cinsi	Miktar	Vergi	Yükün Cinsi	Miktar	Vergi
Mahlûta-yı Haml Katır Yüğü	1 Adet	68	Mazı Haml Katır	1 Adet	25
Musul Eşyası Haml Katır Yüğü	1 Adet	68	Mazı Haml Deve	1 Adet	35
Mahlûta ve Musul Deve Yüğü	1 Adet	70	Penbe Haml Katır	1 Adet	25
Sabun Haml Deve Yüğü	1 Adet	45	Penbe Haml Deve	1 Adet	35
Sabun Haml Katır Yüğü	1 Adet	35	Penbe Haml Merkeb	1 Adet	17
Musul Eşyası Haml Merkeb	1 Adet	34	Sabun Haml Merkeb	1 Adet	23
Mahlûta Haml Merkeb	1 Adet	34	Mazı Haml Merkeb	1 Adet	17

(Kaynak: BOA, K.K.d., Defter No: 5249, s.19.)

İlgili tabloda görüldüğü üzere sabun, mazı, penbe (pamuk) gibi ürünler açık bir şekilde sınıflandırılmış olunmasına rağmen ticarete konu olacak diğer emtianın “eşya-yı mahlûta” şeklinde tasnif edildiği anlaşılmaktadır. Bu durumda yükler arasında bulunan eşyanın tespiti sorununu ortaya çıkartmıştır. Öte yandan her bir taşıma hayvanının taşıyacağı yük kapasitesi de farklılık gösterdiğinden yük (İşbilir, 2013: 46-47) bazında ticarete konu olacak eşyanın toplam miktarının tespit edilmesini güçleştirmiştir. Mesela odun için katır

yükünün yüksekliği üç, boyu altı karış iken eşek yükünün ise yüksekliği iki buçuk, boyu altı karıştır.

Deve yükü ise altı karış olarak ifade edilmiştir (Taşkın, 2008: 69). Ortalama bir deve yükünün ağırlığı 250 ile 300 kg arasında değişmektedir. Diğer yandan at ya da katırın yük taşıma kapasitesi 152 ile 162 kg arasındadır (Taşkın, 2005: 119). Böylece Osmanlı Devleti'nin vergi miktarını tayin ederken taşıma gücünü dikkate alınması yerinde bir tutum olmuştur. Keza mezkûr tabloya bakıldığında taşımacılıkta kullanılan hayvanların birim bazındaki güç kapasitelerinin verginin miktarını etkilediği görülecektir.

Bu bağlamda çeşitli malları taşıyan Musul yöresine ait bir deve yükünün adet bazında alınacak olan vergi miktarı 70 kuruş iken katır yükünün vergisi 38 kuruş olarak belirlenmiştir. Yine bir katır yükünün vergisi 68 kuruş olarak tahsil edilecekken merkeb yükünden 34 kuruş vergi alınacağı kararlaştırılmıştır. Taşıma kapasitenin yanı sıra eşyanın cinsi ve kıymeti de vergi miktarını tayin ettiğini söylemek gerekir. Bu minvalde sabun taşıyan 1 adet deve yükünden 45 kuruş vergi alınacağı tespit edilirken 1 Adet penbe (pamuk) deve yükünden ise 35 kuruş vergi talep edileceğine karar verilmiştir. En az verginin 17 kuruşla mazı ve penbe ürünlerini taşıyan merkep yükü üzerinden tahsil edilmesi uygun bulunmuştur.

Sonuç

Osmanlı Devleti, klasik dönem iktisadi hayatının temel özelliklerinden biri olan müdahalecilik veya fiyatları kontrol altında tutma politikasını 19. yüzyılın ortalarına kadar devam ettirmiştir. Merkezîyetçi hâkimiyet anlayışının bir yansıması olarak ortaya çıkan bu iktisadi siyaset, iç ve dış ticaretin seyrini birinci derecede etkilemiştir. Bu bağlamda iç ticarete konu olacak malların alım-satım değerlerinin yanı sıra bu mallardan alınacak olan verginin miktarı da devlet tarafından tayin edilmiştir.

İncelenen bu araştırmada Osmanlı Devleti'nin iç ticarete dâhil olacak malların alım-satım değerlerini belirlemek ve mallardan alınacak vergi miktarını tespit etmek üzere hicri 1211-1215 (M. 1797-1800) yılları arasında bu tarifeyi yürürlüğe koyduğu anlaşılmıştır. Söz konusu tarife, İzmir, Halep, Bağdat ve hatta Memalik-i Mahrûsa-i Şâhâne'nin çeşitli şehirlerden Diyarbakır Gümrüğüne gelecek Müslim ve Gayrimüslim tüccarlara uygulanmıştır. Böylelikle Osmanlı Devleti'nin Diyarbakır Gümrüğü'nde uygulanan gümrük muamelelerinde birlik ve iç piyasada malların alım-satım değerlerinde tutarlılık sağlamaya çalışmıştır. Böylece iktisadi kontrol

mekanizmalarının Osmanlı ticari yapılanma sisteminde büyük bir önem arz ettiği bir kez daha teyit edilmiştir.

Diyarbakır ve çevre ticaretine konu olan emtianın ekseriyetini dokuma ürünlerinin teşkil ettiği kanaatine varılmıştır. Bununla birlikte deri, maden, baharat ve günlük hayatta temel ihtiyaçları karşılamak üzere çeşitli alet ve edevatların ticaretteki yerini aldığı sonucuna varılmıştır. Bu tarifede, ticarete mevzu bahis olan her bir emtianın kıyye, zira⁶, top, çift, gibi ölçü birimlerine bağlı olarak bir kıymetlendirme ve vergilendirmeye tabi tutulduğu tespit edilmiştir. Tarife listesinde yer alan malların kıymeti ve cinsine göre tasnif edildiği, bilhassa malın kıymetinin vergi miktarının belirlenmesinde birinci derecede etkili olduğu anlaşılmıştır.

Öte yandan bazı ürünlerin alım-satım değerlerinin belirtilmediği rayice bırakıldığı görülmüştür. Bununla birlikte birtakım ürünlerinde tarifede yer aldığı görülmüş ancak bunların son yıllarda ticarete konu olmadığı neticesine ulaşılmıştır. Ayrıca Diyarbakır Gümrüğüne gelecek kıymetli taş ve incilerden rayiç ve kıymetine göre % 5 oranında bir vergi alınmıştır. Yine Diyarbakır tüccarlarının yük bazında taşıyacağı ticaret mallarından tahsil edilecek olan reftiye vergi miktarının tayin edilmesinde malın cinsi, kıymeti ve yük taşıyan hayvanın kapasitesinin de etkili olduğu görülmüştür.

Kaynakça

- TC Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı (BOA) K.K.d., Defter No: 5238; 5239; 5240; 5241; 5242; 5243; 5244; 5245; 5246; 5247; 5248; 5249; 5250; 5251; 5252; 5253; 5254; 5255, 5256; 5257; 5258; 5259; 5260; 5261; 5262; 5263; 5264; 5265; 5267; 5268.
- Atan, T. (Tarih?). *Türk Gümrük Tarihi 2*. Ankara: Ata Ofset Matbaacılık,
- Barkan, Ö. L. (1942). XV. Asrın Sonunda Bazı Büyük Şehirlerde Eşya ve Yiyecek Fiyatlarının Tesbit ve Teftişi Hususlarını Tanzim Eden Kanunlar. *Türk Tarih Vesikaları*. 1(5), 326-340.
- Barkan, Ö. L. (1970). XVI. Asrın İkinci Yarısında Türkiye’de Fiyat Hareketleri. *Belleten*, (XXXIV) 136.
- Bayraktar, H. (2004). *XIX. Yüzyılda Halep Eyaleti’nin İktisadi Vaziyeti*. Elazığ: Orta-Doğu Araştırmaları Merkezi Yayınları No 8.
- Bizbirlik, A. (2002). “Osmanlı Devleti’nde Ticaret ve Üretime Dair Değerlendirilebilir Bir Kaynak: "Tereke Defterleri" ve Edirne Tereke Defterleri Üzerine Bir Deneme”. *Türkler*, 10, Ankara Ankara: Yeni Türkiye Yayınları, 1357-1363.

- Bulut, M. (2012). Osmanlı Ekonomi Politikği'ne Yeniden Bir Bakış. *Bilig*, 62, 63-96.
- Çadırcı, M. (1997). *Tanzimat Döneminde Anadolu Kentlerinin Sosyal ve Ekonomik Yapısı*. Ankara: TTK Yayınları.
- Eldem, V. (1994). *Osmanlı İmparatorluğu'nun İktisadi Şartları Hakkın Bir Tetkik*. Ankara: TTK Basımevi.
- Fidan, M. (2019). Osmanlı Devleti'nin Dış Ticaretinde Kullandığı 1816 Tarihli Gümrük Tarife Defteri: Fransa Örneği. *Üçüncü İktisat Tarihi Kongresi Bildirileri-2*. İzmir: *İzmir Demokrasi Üniversitesi Yayınları-1 Fen Edebiyat Fakültesi Yayınları 1*. (Editör: Mustafa Öztürk Ayşe Değerli), 241-261.
- Fidan, M. (2018). Osmanlı Devleti'nin Dış Ticaretinde Kullandığı 1862 Tarihli Gümrük Tarife Defteri: Amerika Örneği. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Elazığ, (29) 1, 429-448.
- Fidan, M. (2017). Osmanlı İmparatorluğu İle Belçika Devleti Arasındaki Ticaretle İlgili Gümrük Tarife Defteri (1862). *Kastamonu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, (18) 1, ICEBSS Özel Sayı, 287-309.
- Fidan, M. (2017). Osmanlı İmparatorluğu ile Almanya Devleti Arasındaki Ticaretle İlgili Gümrük Tarife Defteri (1862). *Akademik Bakış*, (10) 20, 265-298.
- Genç, M. (2014). *Devlet ve Ekonomi*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- İşbilir, Ö. (2013). Yük. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. C 44, İstanbul: İSAM Yayıncılık, s. 46-47.
- Komisyon, (2017). *Başbakanlık Osmanlı Arşivi Rehberi*. Türe, İ. ve Kaynar, S. (Haz.). İstanbul: Seçil Ofset.
- Kurdakul, N. (1981). *Osmanlı Devleti'nde Ticaret Antlaşmaları ve Kapitülasyonlar*. İstanbul: Döler Neşriyat.
- Kurdakul, N. (1985). Ticaret Antlaşmaları. *Tanzimat'tan Cumhuriyete Türkiye Ansiklopedisi*. C 3, İstanbul: İletişim Yayınları, 666-667.
- Kütükoğlu, M. S. (2013). *Balta Limanına Giden Yol Osmanlı-İngiliz İktisadi Münasebetleri (1580-1850)*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Kütükoğlu, M. S. (1980). Osmanlı Gümrük Kayıtları. *Osmanlı Araştırmaları I*. (Editörler: Halil İnalçık, Nejat Göyönc Heath W. Lowry), İstanbul, 219-234.
- Kütükoğlu M. S. (1996). Gümrük (Osmanlılarda gümrük). *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, 14, İstanbul: İSAM Yayıncılık, 263-268.
- Özlu, Z. (2006). XVIII. ve XIX. yüzyılda Göynük'te Fiyatlar. *Bilig*, 39, 127-162.

- Öztürk, M. (1986). Türk-Fransız Ticaretinde 1816 Tarihli Gümrük Tarife Defteri. *On Dokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(1), 182-187.
- Öztürk, M. (2002). Osmanlı Dönemi Fiyat Politikası ve Fiyatların Tahlili. *Türkler Ansiklopedisi*, C 10, Ankara: Yeni Türkiye Yayınları, 1562-1573.
- Öztürk, M. (1991). Osmanlı Dönemi Fiyat Politikası ve Fiyatların Tahlili. *Bellekten*, (LV) 212, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Sahillioğlu, H. (1967). Osmanlılarda Narh Müessesesi ve 1525 Yılı Sonunda İstanbul'da Fiyatlar. *Belgelerle Türk Tarihi Dergisi*, 1, 36-53.
- Şahin, H. (2014). Klâsik Dönem Osmanlı Ekonomisinde İktisadi Kontrol Araçları. *Bartın Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, 5 (10), 161-184.
- Şevket, P. (2017). *Osmanlı-Türkiye İktisadi Tarihi 1500-1914*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Tabakoğlu, A. (1987). Osmanlı Ekonomisinde Fiyat Denetimi. *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası*, Prof. Dr. S. F. Ülgener'e Armağan Sayı 43, 111-150.
- Tabakoğlu, A. (2012). *Türkiye İktisat Tarihi*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Taşkın, Ü. (2005). *Osmanlı Devleti'nde Kullanılan Ölçü ve Tartı Birimleri*. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Elâzığ.
- Taşkın, Ü. (2008). Osmanlı Devrinde Ortadoğu'da Kullanılan Ağırlık ve Hacim Ölçüsü Birimleri. *Fırat Üniversitesi Orta Doğu Araştırmaları Dergisi*, V (2), Elazığ.

Ekler**Ek 1. Tablo** Tarife Defterinde Yer Alan Emtianın Alım-Satım Değerleri

Emtia	Birimi	Fiyatı (Kuruş)	Açıklama
İstanbul Yemenisi	1 Tob	30	Bu ürünün topu 60 ile 80 kuruş arasında alınabilir ve satılabilir.
İstanbul Çit	1 Tob	20	Bu ürünün topu 30 ile 50 kuruş arasında alınabilir ve satılabilir.
Şam Yemeni	1 Tob	20	Bu ürünün topu 30 ile 40 kuruş arasında alınabilir ve satılabilir.
Haleb Mahrem Yemeni	1 Tob	20	Bu ürünün topu 30 ile 40 kuruş arasında alınabilir ve satılabilir.
Haleb Bayağı Çit	1 Tob	10	Bu ürünün topu 20 ile 30 kuruş arasında alınabilir ve satılabilir.
Haleb Çit	1 Tob	5	Bu ürünün topu 10 ile 15 kuruş arasında alınabilir ve satılabilir.
Havalı (?)	1 Çift	7,5	Bu ürünün çifti 15 ile 20 kuruş arasında alınabilir ve satılabilir.
İpek İşleme Havalı	1 Aded	5	Bu ürünün âdeti 5 ile 10 kuruş arasında alınabilir ve satılabilir.
Menla İşlemeli Havalı	1 Aded	20	Bu ürünün âdeti 20 ile 30 kuruş arasında alınabilir ve satılabilir.
Hamam Takımı	1 Kat	20	Bu ürünün katı 20 ile 35 kuruş arasında alınabilir ve satılabilir.
Ağır Hamam Gömleği	1 Adet	80	Tanesi 80 ile 120 kuruş arasında alınabilir ve satılabilir.
Evsat Hamam Gömleği	1 Adet	40	Bu ürünün tanesi 40 ile 70 kuruş arasında alınabilir ve satılabilir.
Hafif Hamam Gömleği	1 Adet	20	Bu ürünün tanesi 20 ile 35 kuruş arasında alınabilir ve satılabilir.
Sade Hamam Gömleği	1 Adet	10	Bu ürünün tanesi 10 ile 17 kuruş arasında alınabilir ve satılabilir.
Frenk Atlas	1 ziraî	5	Bu ürün, 8 ile 10 kuruş arasında alınabilir ve satılabilir.
Haleb Atlas	1 ziraî	2,5	Bu ürün, 3 ile 5 kuruş arasında alınabilir ve satılabilir.
Sandal (Kumaş Türü)	1 ziraî	1,5	Bu ürün, 1,5 ile 2,5 kuruş arasında alınabilir ve satılabilir.
Çuka	1 ziraî	5	Bu ürün, 10 ile 25 kuruş arasında alınabilir ve satılabilir.
Safır Çubuklu Atlas	1 ziraî	10	-
Kebe (Keçe Kumaşı)	1 top	10	Bu ürünün topu 20 ile 30 kuruş arasında alınabilir ve satılabilir.
Kollu Kebe	1 Adet	5	Bu ürünün tanesi 15 ile 25 kuruş arasında alınabilir ve satılabilir.
Kolsuz Kebe	1 Adet	2,5	Bu ürünün tanesi 5 ile 15 kuruş arasında alınabilir ve satılabilir.

Kebe Şalvar	1 Adet	5	Bu ürünün âdeti 15 ile 30 kuruş arasında alınabilir ve satılabilir.
Harir	6 Kıyye	120	Bu ürünün altı kıyyesi 400 ile 550 kuruş arasında alınabilir ve satılabilir.
Çuka	1 Adet	100	Âdeti 200 ile 400 kuruş arasında alınabilir ve satılabilir.
Ankara Şalı	1 Tob	60	Bu ürünün topu 60 ile 100 kuruş arasında alınabilir ve satılabilir.
Şal	1 Tob	30	Bu ürünün topu bu kıymet üzerinden alınabilir ve satılabilir.
Frenk Şalı	1 Tob	40	Bu ürünün topu bu kıymet üzerinden alınabilir ve satılabilir.
Şaldan Yapılmış İçlik	1 Adet	10	Bu ürünün tanesi bu kıymet üzerinden alınabilir ve satılabilir.
Ankara Şalıdan İçlik	1 Adet	15	Bu ürünün tanesi bu kıymet üzerinden alınabilir ve satılabilir.
Meles Gömlek	1 Adet	10	Bu ürünün tanesi 13 ile 20 kuruş arasında alınabilir ve satılabilir.
Keten Gömlek	1 Adet	5	Bu ürünün tanesi 8 ile 13 kuruş arasında alınabilir ve satılabilir.
Meles (İnce Bir Kumaş)	1 Tob	20	Bu ürünün tanesi 25 ile 35 kuruş arasında alınabilir ve satılabilir.
Keten	6 Kıyye	10	6 kıyyesi, 20 ile 40 kuruş arasında alınabilir ve satılabilir.
Hafif Çıkılı Atlas	1 Zirai	5	Bu ürün, 5 ile 7 kuruş arasında alınabilir ve satılabilir.
Edna Kaput (Palto)	1 Adet	100	Tanesi, 100 ile 150 kuruş arasında alınabilir ve satılabilir.
Evsat Kaput (Palto)	1 Adet	200	Tanesi, 200 ile 250 kuruş arasında alınabilir ve satılabilir.
Âlâ Kaput (Palto)	1 Adet	300	Tanesi, 300 ile 400 kuruş arasında alınabilir ve satılabilir.
Çuka Tülbent	1 Adet	60	Tanesi, 60 ile 150 kuruş arasında alınabilir ve satılabilir.
Taklidi Tülbent	1 Adet	30	Bu ürünün tanesi 30 ile 90 kuruş arasında alınabilir ve satılabilir.
Taklidi Cübbe	1 Adet	15	Bu ürünün tanesi 30 ile 60 kuruş arasında alınabilir ve satılabilir.
Çuka Şalvar	1 Adet	30	Tanesi 80 ile 150 kuruş arasında alınabilir ve satılabilir.
Taklidi Şalvar	1 Adet	15	Bu ürünün tanesi 50 ile 80 kuruş arasında alınabilir ve satılabilir.
İşleme Şalı	1 Tob	40	40 kuruş olarak belirlenen bu ürünün satışı nadirdir.
Frenk Çiti	1 Tob	40	Bu ürünün tanesi 50 ile 70 kuruş arasında alınabilir ve satılabilir.
İstanbul Çitarisi	1 Zirai	2,5	Bu ürün, 3 ile 4 kuruş arasında alınabilir ve satılabilir.

Âlâ Mercan	1 Kıyye	200	Diyarbakır ve çevresinde satışı olmayıp Bağdat'ta götürülür.
İstanbul Kirpas (Keten)	1 Zirai	2,5	Bu ürün, 3 ile 4 kuruş arasında alınabilir ve satılabilir.
İstanbul Şalı ve Pullu Kaftan	1 Zirai	60	Bu ürünün Diyarbakır ve çevresinde satışı olmayıp Bağdat'a götürülür.
Hafif Pullu Haftan (Pamuklu Elbise)		40	Bu ürünün Diyarbakır ve çevresinde satışı olmayıp Bağdat'a götürülür.
İstanbul Menla İşlemeli Dülbend	1 Tob	80	80 kuruş olarak belirlenen bu ürünün Diyarbakır ve çevresinde satışı olmayıp Bağdat'a götürülür.
Âlâ İstanbul Menla İşlemeli Bez	1 Tob	100	Bu ürünün Diyarbakır ve çevresinde satışı olmayıp Bağdat'a götürülür.
İpek İşlemeli	1 Tob	40	Bu ürünün topu, bu miktar üzerinden satılabilir.
Safir Kaplı Tavşan Kürk	1 Adet	5	Bu ürünün tanesi 5 ile 10 kuruş arasında alınabilir ve satılabilir.
Şam Alaca	1 Tob	10	Bu ürünün topu 20 ile 30 kuruş arasında alınabilir ve satılabilir.
Şam Çitari	1 Tob	15	Bu ürünün topu 25 ile 40 kuruş arasında alınabilir ve satılabilir.
Şam Kotonu	1 Tob	15	Bu ürünün topu 25 ile 50 kuruş arasında alınabilir ve satılabilir.
Şam Kirpas	1 Tob	10	Bu ürünün topu 20 ile 35 kuruş arasında alınabilir ve satılabilir.
Haleb Ladi Kuşağı	1 Adet	15	Bu ürünün âdeti 30 ile 40 kuruş arasında alınabilir ve satılabilir.
Haleb Kuşağı	1 Adet	5	Bu ürünün âdeti bu miktar üzerinden alınabilir ve satılabilir.
Safir Haleb Kuşağı	1 Adet	2,5	Bu ürünün âdeti bu miktar üzerinden alınabilir ve satılabilir.
Ağır Haleb Kotonu	1 Tob	15	Bu ürünün topu 20 ile 35 kuruş arasında alınabilir ve satılabilir.
Haleb Kotonu	1 Tob	7,5	Bu ürünün topu bu miktar üzerinden alınabilir ve satılabilir.
Haleb Alaca	1 Tob	6	Bu ürünün topu 15 ile 25 kuruş arasında alınabilir ve satılabilir.
Hafif Haleb Çiçekli	1 Tob	20	Bu ürünün topu 20 ile 30 kuruş arasında alınabilir ve satılabilir.
Haleb Evsat Çiçekli	1 Tob	40	Bu ürünün topu 40 ile 50 kuruş arasında alınabilir ve satılabilir.
Haleb Menla Ağır Çiçekli	1 Tob	60	Bu ürünün topu 60 ile 80 kuruş arasında alınabilir ve satılabilir.
Âlâ Menla Çiçekli	1 Tob	100	Topu 100 ile 130 kuruş arasında alınabilir ve satılabilir.

Şal	1 Adet	2,5	Bu ürünün topu 2,5 ile 5 kuruş arasında alınabilir ve satılabilir.
Basra Çarşafı	1 Adet	15	Halep tarafından gelir ise bu minval üzerinden vergi alınır. Ancak Bağdat tarafından gelirse kayıt işlemleri esnasında beş para vergi alınır.
Hind Poseli Hafif Çiçekli	1 Adet	40	Halep tarafından gelir ise bu minval üzerinden vergi alınır. Ancak Bağdat tarafından gelirse kayıt işlemleri esnasında beş para vergi alınır.
Hind Menla Çiçekli	1 Tob	60	Halep tarafından gelir ise bu minval üzerinden vergi alınır. Ancak Bağdat tarafından gelirse kayıt işlemleri esnasında beş para vergi alınır.
Hind Hafif Dizili Taka	1 Tob	100	Halep tarafından gelir ise bu minval üzerinden vergi alınır. Ancak Bağdat tarafından gelirse kayıt işlemleri esnasında beş para vergi alınır.
Hind Dizili Ağır Taka	1 Tob	200	Halep tarafından gelir ise bu minval üzerinden vergi alınır. Ancak Bağdat tarafından gelirse kayıt işlemleri esnasında beş para vergi alınır.
Haleb Sade (...)	1 Tob	7,5	Bu ürünün topu 7,5 ile 15 kuruş arasında alınabilir ve satılabilir.
Esb Keçesi	1 Adet	5	Bu ürünün âdeti 5 ile 15 kuruş arasında alınabilir ve satılabilir.
Keçe	1 Adet	2,5	Bu ürünün âdeti 2,5 ile 4 kuruş arasında alınabilir ve satılabilir.
Maraş Abası	1 Adet	2,5	Bu ürünün âdeti 7,5 ile 15 kuruş arasında alınabilir ve satılabilir.
Maraş Abası	1 Adet	5	Bu ürünün âdeti 10 ile 20 kuruş arasında alınabilir ve satılabilir
Rusya Kebir Koton	1 Adet	15	Bu ürünün âdeti 15 ile 30 kuruş arasında alınabilir ve satılabilir. Ancak iki seneden beri bu fiyattan satılmamıştır.
Rusya Safır Koton	1 Adet	10	Bu ürünün âdeti 10 ile 20 kuruş arasında alınabilir ve satılabilir. Ancak iki seneden beri bu fiyattan satılmamıştır.
Rusya Hakir (Kumaş) Hani	1 Tob	20	Bu ürünün topu 20 ile 35 kuruş arasında alınabilir ve satılabilir.
Hama Küpesi	1 Adet	1,5	1,5 kuruş olarak belirlenen ürün, bu senelerde satışı yoktur.
Hama Abası	1 Adet	10	Bu ürünün tanesi 10 ile 35 kuruş

			arasında alınabilir ve satılabilir.
Hama Kuşağı	1 Adet	40	Bu ürünün tanesi 40 ile 50 kuruş arasında alınabilir ve satılabilir.
Safir Hama Kuşağı	1 Adet	20	Bu ürünün tanesi 20 ile 30 kuruş arasında alınabilir ve satılabilir.
Trablus Kuşağı	1 Adet	40	Bu ürünün tanesi 40 ile 50 kuruş arasında alınabilir ve satılabilir.
Safir Trablus Kuşağı	1 Adet	20	Bu ürünün tanesi 20 ile 30 kuruş arasında alınabilir ve satılabilir.
Mağribi Şal	1 Adet	5	Tanesi 7,5 ile 12,5 kuruş arasında alınabilir ve satılabilir.
Haleb Kumaşı Kuşak	1 Adet	5	5 kuruş olarak belirlenen bu ürünün bu senelerde satışı yoktur.
Mısır Peşkiri	1 Adet	10	10 kuruş olarak belirlenen bu ürünün bu senelerde satışı yoktur.
Acem Çiti	1 Adet	10	10 kuruş olarak belirlenen bu ürünün bu senelerde satışı yoktur.
Çit	1 Tob	15	15 kuruş olarak belirlenen bu ürünün bu senelerde satışı yoktur.
Acem Basma Çit	1 Tob	10	10 kuruş olarak belirlenen bu ürünün bu senelerde satışı yoktur.
Ağır Basma Çit	1 Tob	20	20 kuruş olarak belirlenen bu ürünün bu senelerde satışı yoktur.
Acem Kumaşı	1 Tob	20	20 kuruş olarak belirlenen bu ürünün bu senelerde satışı yoktur.
Ağır Acem Kumaşı	1 Tob	30	30 kuruş olarak belirlenen bu ürünün bu senelerde satışı yoktur.
Acem Zer-bafet	1 Tob	80	80 kuruş olarak belirlenen bu ürünün bu senelerde satışı yoktur.
Donluk Şal	1 Tob	7,5	Bu ürünün bu senelerdeki satışı bu kadardır.
Ham Cam	1 Adet	100	100 kuruş olan bu ürünün âdeti bu miktar üzerinden belirlenir.
Frengi	1 Adet	10	Bu ürünün âdeti bu miktar üzerinden belirlenir.
Seccade	1 Adet	10	Bu ürünün tanesi 10 ile 30 kuruş arasında alınabilir ve satılabilir.
Kilim	1 Adet	20	20 kuruş olarak belirlenen bu ürün bu senelerde bazen gelir.
Kadife	1 Zirai	10	Bu ürün 10 ile 25 kuruş arasında alınabilir ve satılabilir.
Taklidi Kadife	1 Zirai	5	Bu ürün 5 ile 8 kuruş arasında alınabilir ve satılabilir.
Kadife Yasdık Takım	1 Adet	100	Tanesi, 100 ile 150 kuruş arasında alınabilir ve satılabilir.
Hafif Yasdık Kadife Takım	1 Adet	60	Bu ürünün tanesi 60 ile 90 kuruş arasında alınabilir ve satılabilir.
Hama Gömleği	1 Adet	20	20 kuruş olarak belirlenen bu

			ürünün bu senelerde satışı yoktur.
Mardin Gömleği	1 Adet	15	15 kuruş olarak belirlenen bu ürünün bu senelerde satışı yoktur.
Hama Peşkiri ve Sofra	1 Adet	40	Bu ürünün birkaç seneden beri satışı yoktur.
Hama Ağır Sofra ve Peşkiri	1 Adet	80	80 kuruş olarak belirlenen bu ürünün birkaç seneden beri satışı yoktur.
Mardinkârî Sofra ve Peşkir	1 Adet	20	20 kuruş olarak belirlenen bu ürünün birkaç seneden beri satışı yoktur.
Ağır Mardin Sofra Peşkiri	1 Adet	40	40 kuruş olarak belirlenen bu ürünün birkaç seneden beri satışı yoktur.
Mardin Peştamal	1 Çift	5	Bu ürünün çifti 10 ile 20 kuruş arasında alınabilir ve satılabilir.
Ağır Mardin Peştamal	1 Çift	10	Bu ürünün çifti 20 ile 35 kuruş arasında alınabilir ve satılabilir.
Mardin Bezi	1 Tob	1	Bu ürünün topu 12 kuruşa kadar alınabilir ve satılabilir.
Mardin Abası	1 Adet	2,5	Bu ürünün adet 20 kuruşa kadar alınabilir ve satılabilir.
Gergir Bezi	1 Tob	1	Bu ürünün topu 5 ile 8 kuruş arasında alınabilir ve satılabilir.
Çermik Bezi	1 Tob	1	Bu ürünün topu 6 kuruşa kadar alınabilir ve satılabilir.
Palu Bezi	1 Tob	1	Bu ürünün topu 6 kuruşa kadar alınabilir ve satılabilir.
Harput Bezi	1 Tob	1	Bu ürünün topu 6 kuruşa kadar alınabilir ve satılabilir.
Dağ Bezi	1 Tob	1	Bu ürünün topu 10 kuruşa kadar alınabilir ve satılabilir.
Hazar (?) Bezi	1 Tob	2,5	Bu ürünün topu 10 kuruşa kadar alınabilir ve satılabilir.
Ruha Bezi	1 Tob	2,5	Bu ürünün topu 12 kuruşa kadar alınabilir ve satılabilir.
Bağdat Abası	1 Adet	2,5	Bu ürünün âdeti 20 ile 40 kuruş arasında alınabilir ve satılabilir.
Şal Kirman	1 Adet	20	Bu ürünün âdeti 20 ile 35 kuruş arasında alınabilir ve satılabilir.
Bağdat Çar Kat Şalı	1 Adet	5	5 kuruş olan bu ürünün âdeti bu miktar üzerinden belirlenir.
Şal Keşan	1 Adet	20	Bu ürünün âdeti 20 ile 25 kuruş arasında alınabilir ve satılabilir.
Taklid-i Şal Kirman	1 Adet	10	Bu ürünün âdeti 10 ile 15 kuruş arasında alınabilir ve satılabilir.
Bağdat Şalı	1 Adet	7,5	7,5 kuruş olan bu ürünün âdeti bu miktar üzerinden belirlenir.

Keşan Bohça	1 Adet	7,5	Bu ürünün birkaç seneden beri satışı yoktur.
Bağdad Çini	1 Tob	10	Bu ürünün birkaç seneden beri satışı yoktur.
Bağdad Kotonu	1 Tob	15	Bu ürünün birkaç seneden beri satışı yoktur.
Ağır Puşi Kuşak	1 Adet	100	Bu ürünün birkaç seneden beri satışı yoktur.
Hafif Puşi Kuşak	1 Adet	50	Bu ürünün birkaç seneden beri satışı yoktur.
Musul Çiti	1 Tob	3,5	Bu ürünün topu 3,5 ile 8 kuruş arasında alınabilir ve satılabilir.
Musul Elvan Çiti	1 Tob	10	Bu ürünün topu 10 ile 15 kuruş arasında alınabilir ve satılabilir.
Yün	6 Kıyye	12,5	12,5 kuruş olarak belirlenen bu ürünün altı kıyyesi 20 ile 35 kuruş arasında alınabilir ve satılabilir. Birkaç seneden beri satışı yoktur.
Musul Hânî	1 Tob	1,5	Bu ürünün topu 3 kuruşa kadar alınabilir ve satılabilir.
İngiliz Çiti	1 Tob	40	Bu ürünün topu bu miktar üzerinden alınabilir ve satılabilir.
İngiliz Kebir Kuşak	1 Adet	60	Bu ürünün âdeti bu miktar üzerinden alınabilir ve satılabilir.
İngiliz Evsat Kuşak	1 Adet	30	Bu ürünün âdeti bu miktar üzerinden alınabilir ve satılabilir.
İngiliz Kuşak	1 Adet	15	Bu ürünün âdeti bu miktar üzerinden alınabilir ve satılabilir.
İngiliz Menla Kuşağı	1 Adet	100	Bu ürünün âdeti bu miktar üzerinden alınabilir ve satılabilir.
Tokad Çiti	1 Tob	10	Bu ürünün topu 12 ile 15 kuruş arasında alınabilir ve satılabilir.
Tokad Şekeri	1 Tob	2,5	Bu ürün 5 kuruşa alınabilir ve satılabilir.
Tokad Bakır	6 Kıyye	12,5	Bu ürün 30 ile 40 kuruş arasında alınabilir ve satılabilir.
Tokad Gülle Bakır	6 Kıyye	6,5	Bu ürün 25 ile 35 kuruş arasında alınabilir ve satılabilir.
Hafif Makara	1 Adet	4	Bu ürünün tanesi 4 ile 10 kuruş arasında alınabilir ve satılabilir.
Hadde (Çubuk/Levha)	1 ziraî	5	Bu ürün, 8 ile 10 kuruş arasında alınabilir ve satılabilir.
Temur Kupadan Küpe	1 Adet	10	-
Kehriba Tespih	1 Adet	10	Bu ürünün tanesi 10 ile 18 kuruş arasında alınabilir ve satılabilir.
Alâ Kehribar Tespih	1 Adet	15	Bu ürünün tanesi 20 ile 30 kuruş arasında alınabilir ve satılabilir.
Mercan Tespih	1 Adet	20	20 kuruş olarak belirlenen bu

			ürünün satışı nadirdir.
Âlâ Mercan Tespih	1 Adet	40	40 kuruş olarak belirlenen bu ürünün satışı nadirdir.
Âlâ Mercan	1 Kıyye	200	Diyarbakır ve çevresinde satışı olmayıp Bağdat'ta götürülür.
Kaplı Tavşan Kürk	1 Adet	10	Tanesi 20 ile 30 kuruş arasında alınabilir ve satılabilir.
Safir Kaplı Tavşan Kürk	1 Adet	5	Bu ürünün tanesi 5 ile 10 kuruş arasında alınabilir ve satılabilir.
Çıplak Merat Sanduka	1 Adet	30	Bu ürünün topu 30 ile 60 kuruş arasında alınabilir ve satılabilir.
Sini	6 Kıyye	30	6 kıyyesi 30 ile 45 kuruş arasında alınabilir ve satılabilir.
Bakır	6 Kıyye	4	6 kıyyesi 5 ile 10 kuruş arasında alınabilir ve satılabilir.
Fulad (Çelik)	6 Kıyye	2,5	6 kıyyesi, 5 ile 10 kuruş arasında alınabilir ve satılabilir.
Kütahya Fincanı	1 Adet	1,5	Bu ürünün tanesi bu miktar üzerinden belirlenir.
Kükürt	6 Kıyye	2,5	6 kıyyesi 2,5 ile 4 kuruş arasında alınabilir ve satılabilir.
Sac	6 Kıyye	2,5	6 kıyyesi 2,5 ile 4 kuruş arasında alınabilir ve satılabilir.
Kalay	6 Kıyye	10	-
Karanfil	6 Kıyye	30	Bu ürünün altı kıyyesi bu miktar üzerinden belirlenir.
Zencefil	6 Kıyye	12,5	Bu ürünün altı kıyyesi bu miktar üzerinden belirlenir.
Biber	6 Kıyye	20	Bu ürünün altı kıyyesi bu miktar üzerinden belirlenir.
Baharat	6 Kıyye	20	Bu ürünün altı kıyyesi bu miktar üzerinden belirlenir.
Şeker	6 Kıyye	20	20 kuruş olarak belirlenen bu üründen nakden alınacaksa bu miktarda vergi alınır ancak cinsin alınacaksa altı kıyyesine 100 dirhem alınır.
Nebat	6 Kıyye	30	30 kuruş olarak belirlenen bu üründen nakden alınacaksa bu miktarda vergi alınır ancak cinsin alınacaksa altı kıyyesine 100 dirhem alınır.
Tarçın	6 Kıyye	10	10 kuruş olarak belirlenen bu üründen nakden alınacaksa bu miktarda vergi alınır ancak cinsin alınacaksa altı kıyyesine 100 dirhem alınır.
Kakule	1 Kıyye	20	20 kuruş olarak belirlenen bu üründen nakden alınacaksa bu

			miktarda vergi alınır ancak cinsen alınacaksa altı kıyyesine 100 dirhem alınır.
Çivid	6 Kıyye	80	6 kıyyesi 400 ile 600 kuruş arasında alınabilir ve satılabilir.
Kebir Cezayir Feskağıd	1 Adet	40	Tanesi 120 ile 160 kuruş arasında alınabilir ve satılabilir.
Safir Cezayir Feskağıd	1 Adet	20	Tanesi 30 ile 60 kuruş arasında alınabilir ve satılabilir.
Bükme Miskal	1 Adet	20	Bu ürünün tanesi 20 ile 40 para arasında alınabilir ve satılabilir.
İstanbul Bükmesi Miskal	1 Adet	1,5	Bu ürünün tanesi bu miktar üzerinden belirlenir.
Sim Pul Miskal	1 Adet	2,5	Bu ürünün tanesi bu miktar üzerinden belirlenir.
Bakır Pul Miskal	1 Adet	20	Bu ürünün tanesi bu miktar üzerinden belirlenir.
İğne Post	1 Adet	40	40 kuruş olarak belirlenen bu ürünün satışı nadirdir.
Çiftkırın Kutu	1 Adet	2,5	1 kıyyesi 5 ile 7,5 kuruş arasında alınabilir ve satılabilir.
Kebir Merdane	1 Adet	10	10 kuruş olarak belirlenen ürün, bu senelerde satışı yoktur.
Hama Küpesi	1 Adet	1,5	1,5 kuruş olarak belirlenen ürün, bu senelerde satışı yoktur.
Kehreba (Yapıştırıcı)	1 Kıyye	30	1 kıyyesi 30 ile 50 kuruş arasında alınabilir ve satılabilir.
Zafran	1 Kıyye	30	Bu ürünün bir kıyyesi 30 ile 50 kuruş arasında alınabilir ve satılabilir. Ürün nadiren gelir.
İznik Fincan	1 Adet	2,5	2,5 kuruş olan bu ürünün âdeti bu miktar üzerinden belirlenir.
Beladir Cam (Süs Eşyası)	1 adet	2,5	2,5 kuruş olan bu ürünün âdeti bu miktar üzerinden belirlenir.
Ham Cam	1 Adet	100	100 kuruş olan bu ürünün âdeti bu miktar üzerinden belirlenir.
Kâse, Tabak, Fincan Cam	1 Adet	500	-
Zilikon	6 Kıyye	65	Bu ürünün altı kıyyesi bu miktar üzerinden belirlenir.
Mızrak Tülü	1 Kıyye	10	10 kuruş olarak belirlenen bu ürünün bu senelerde satışı yoktur.
Mızrak Camı	1 Adet	15	15 kuruş olarak belirlenen bu ürünün bu senelerde satışı yoktur.
Kilid	1 Adet	2,5	Bu ürünün âdeti bu miktar üzerinden belirlenir.
Çakmak	1 Adet	2,5	Bu ürünün âdeti bu miktar üzerinden belirlenir.

Tüfenk Demiri	1 Adet	20	Bu ürünün tanesi 20 ile 40 kuruş arasında alınabilir ve satılabilir. Ekserisi Bağdat'a götürülür.
Tüfenk	1 Adet	40	40 kuruş olarak belirlenen bu ürünün tanesi 40 ile 100 kuruş arasında alınabilir ve satılabilir. Ekserisi Bağdat'a götürülür.
Âlâ Piştov	1 Adet	50	50 kuruş olarak belirlenen bu ürünün tanesi 50 ile 100 kuruş arasında alınabilir ve satılabilir. Ürünün ekserisi Erzurum'dan bazen de İstanbul'dan gelir.
Bakır Tas	1 Adet	1	Bu ürünün âdeti bu miktar üzerinden belirlenir.
Kebir Fener	1 Adet	20	Tanesi 10 ile 20 kuruş arasında alınabilir ve satılabilir. Bazen gelir.
Evsat Fener	1 Adet	5	Bu ürünün âdeti bu miktar üzerinden belirlenir.
Bakır Leğen İbrik	1 Adet	10	Tanesi 10 ile 20 kuruş arasında alınabilir ve satılabilir.
Boncuk	6 Kıyye	5	5 kuruş olarak belirlenen bu ürün Bağdat'ta gider.
Şamdan	6 Kıyye	30	Bu ürünün altı kıyyesi bu miktar üzerinden belirlenir.
Enfiye Kutusu Kâğıdı	1 Adet	2,5	Bu ürünün âdeti bu miktar üzerinden belirlenir.
Mineli Enfiye Kutusu	1 Adet	2,5	Bu ürünün âdeti bu miktar üzerinden belirlenir.
Kaplan Postu	1 Adet	5	Bu ürünün birkaç seneden beri satışı yoktur.
Sevati (?) Derisi	1 Adet	2,5	Bu ürünün âdeti 2,5 ile 7 kuruş arasında alınabilir ve satılabilir.
Sansar Derisi	1 Adet	2,5	Bu ürünün âdeti bu miktar üzerinden alınabilir ve satılabilir.
Balık (...) Kabza	1 Adet	10	Bu ürünün âdeti 10 ile 20 kuruş arasında alınabilir ve satılabilir.
Evsat Kehreba İmame	1 Adet	100	Âdeti bu miktar üzerinden alınabilir ve satılabilir.
Evsat Kehreba Ağızlık	1 Adet	7,5	Bu ürünün âdeti bu miktar üzerinden alınabilir ve satılabilir.
Asfur	6 Kıyye	7,5	6 kıyyesi 7,5 ile 15 kuruş arasında alınabilir ve satılabilir.
Zarf Takımı	1 Adet	10	Bu ürünün âdeti bu miktar üzerinden alınabilir ve satılabilir.
Saat	1 Adet	100	Ürünün Bağdat'a götürülür ise Diyarbakır'da bu fiyata satılır.
Hafif Saat	1 Adet	60	Ürünün Bağdat'a götürülür ise Diyarbakır'da bu fiyata satılır.

Kahve	6 Kıyye	100 Dirhem Ayniden	Kahve, Bağdat tarafından gelir ise bu fiyat üzerinden vergi alınır. Başka taraflardan gelirse altı kıyyesi yüz dirhem cins alınır.
Tenbakû	6 Kıyye	50 Dirhem Ayniden	Tenbakû, Bağdat tarafından gelir ise bu fiyat üzerinden vergi alınır. Başka taraflardan gelirse altı kıyyesi yüz yirmi dirhem cins alınır.
Diyarbakır Bakır	6 Kıyye	-	-
Altın Miskal	1 Adet	20	Bu ürünün âdeti bu miktar üzerinden alınabilir ve satılabilir.
Gümüş	1 Adet	20	Bu ürünün âdeti bu miktar üzerinden alınabilir ve satılabilir.

Ek 2.Tablo Tarife Defterinde Bulunan Emtianın Vergi Dilimleri

Emtia	Birim	Fiyat (Kuruş)	Vergi (Kuruş)	Emtia	Birim	Fiyatı (Kuruş)	Vergi (Kuruş)
İstanbul Yemenisi	1 Tob	30	12	Keten	6 Kıyye	10	20
İstanbul Çit	1 Tob	20	1	Hafif Çıkılı Atlas	1 Zirai	5	10
Şam Yemeni	1 Tob	20	1	Edna Kaput (Palto)	1 Adet	100	5
Haleb Mahrem Yemeni	1 Tob	20	1	Evsat Kaput (Palto)	1 Adet	200	10
Haleb Bayağı Çit	1 Tob	10	20	Âlâ Kaput (Palto)	1 Adet	300	15
Haleb Çit	1 Tob	5	10	Çuka Tülbent	1 Adet	60	3
Havalı (?)	1 Çift	7,5	15	Taklidi Tülbent	1 Adet	30	1,5
İpek İşleme Havalı	1 Aded	5	10	Taklidi Cübbe	1 Adet	15	30
Menla İşlemeli Havalı	1 Aded	20	1	Çuka Şalvar	1 Adet	30	1,5
Hamam Takımı	1 Kat	20	1	Taklidi Şalvar	1 Adet	15	3
Ağır Hamam Gömleği	1 Adet	80	4	İşleme Şalı	1 Tob	40	2
Evsat Hamam Gömleği	1 Adet	40	2	Frenk Çiti	1 Tob	40	2

Hafif Hamam Gömleği	1 Adet	20	1	İstanbul Çitarisi	1 Ziraî	2,5	5
Sade Hamam Gömleği	1 Adet	10	20	Âlâ Mercan	1 Kıyye	200	10
Frenk Atlas	1 ziraî	5	10	İstanbul Kirpas (Keten)	1 Zirai	2,5	5
Haleb Atlas	1 ziraî	2,5	5	İstanbul Şalı ve Pullu Kaftan	1 Zirai	60	3
Sandal (Kumaş Türü)	1 ziraî	1,5	3	Hafif Pullu Haftan (Pamuklu Elbise)	1 Zirai	40	2
Çuka	1 ziraî	5	10	İstanbul Menla İşlemeli Dülbind	1 Tob	80	4
Safir Çubuklu Atlas	1 ziraî	10	20	Âlâ İstanbul Menla İşlemeli Bez	1 Tob	100	5
Kebe (Keçe Kumaşı)	1 top	10	20	İpek İşlemeli	1 Tob	40	2
Kollu Kebe	1 Adet	5	10	Safir Kaplı Tavşan Kürk	1 Adet	5	10
Kolsuz Kebe	1 Adet	2,5	5	Şam Alaca	1 Tob	10	20
Kebe Şalvar	1 Adet	5	10	Şam Çitari	1 Tob	15	30
Harir	6 Kıyye	120	6	Şam Kotonu	1 Tob	15	30
Çuka	1 Adet	100	5	Şam Kirpas	1 Tob	10	20
Ankara Şalı	1 Tob	60	3	Haleb Ladi Kuşağı	1 Adet	15	30
Şal	1 Tob	30	1,5	Haleb Kuşağı	1 Adet	5	10
Frenk Şalı	1 Tob	40	2	Safir Haleb Kuşağı	1 Adet	2,5	5
Şaldan Yapılmış İçlik	1 Adet	10	20	Ağır Haleb Kotonu	1 Tob	15	30
Ankara Şalından İçlik	1 Adet	15	30	Haleb Kotonu	1 Tob	7,5	15
Meles Gömlek	1 Adet	10	20	Haleb Alaca	1 Tob	6	12
Keten Gömlek	1 Adet	5	10	Kadife Yasdik Takım	1 Adet	100	5

Meles (İnce Bir Kumaş)	1 Tob	20	1	Hafif Yasdik Kadife Takım	1 Adet	60	3
Hafif Haleb Çiçekli	1 Tob	20	40	Hama Gömleği	1 Adet	20	40
Haleb Evsat Çiçekli	1 Tob	40	2	Mardin Gömleği	1 Adet	15	30
Haleb Menla Ağır Çiçekli	1 Tob	60	3	Hama Peşkiri ve Sofra	1 Adet	40	2
Âla Menla Çiçekli	1 Tob	100	5	Hama Ağır Sofra ve Peşkiri	1 Adet	80	4
Şal	1 Adet	2,5	5	Mardinkârî Sofra ve Peşkir	1 Adet	20	1
Basra Çarşafı	1 Adet	15	30	Ağır Mardin Sofra Peşkiri	1 Adet	40	2
Hind Poseli Hafif Çiçekli	1 Adet	40	2	Mardin Peştamal	1 Çift	5	10
Hind Menla Çiçekli	1 Tob	60	3	Ağır Mardin Peştamal	1 Çift	10	20
Hind Hafif Dizili Taka	1 Tob	100	5	Mardin Bezi	1 Tob	1	2
Hind Dizili Ağır Taka	1 Tob	200	10	Mardin Abası	1 Adet	2,5	5
Haleb Sade (...)	1 Tob	7,5	15	Gergir Bezi	1 Tob	1	2
Esb Keçesi	1 Adet	5	10	Çermik Bezi	1 Tob	1	2
Keçe	1 Adet	2,5	5	Palu Bezi	1 Tob	1	2
Maraş Abası	1 Adet	2,5	5	Harput Bezi	1 Tob	1	2
Maraş Abası	1 Adet	5	10	Dağ Bezi	1 Tob	1	2
Rusya Kebir Koton	1 Adet	15	30	Hazar (?) Bezi	1 Tob	2,5	5
Rusya Safir Koton	1 Adet	10	20	Ruha Bezi	1 Tob	2,5	5
Rusya Hakir (Kumaş) Hani	1 Tob	20	1	Bağdad Abası	1 Adet	2,5	5
Hama Kûpesi	1 Adet	1,5	3	Şal Kirman	1 Adet	20	40
Hama Abası	1 Adet	10	20	Bağdat Çar Kat Şalı	1 Adet	5	10
Hama Kuşağı	1 Adet	40	2	Şal Keşan	1 Adet	20	1

Safir Hama Kuşağı	1 Adet	20	1	Taklid-i Şal Kirman	1 Adet	10	20
Trablus Kuşağı	1 Adet	40	2	Bağdad Şalı	1 Adet	7,5	15
Safir Trablus Kuşağı	1 Adet	20	1	Keşan Bohça	1 Adet	7,5	15
Mağribi Şal	1 Adet	5	10	Bağdad Çini	1 Tob	10	20
Haleb Kumaşı Kuşak	1 Adet	5	10	Bağdad Kotonu	1 Tob	15	30
Mısır Peşkiri	1 Adet	10	20	Ağır Puşi Kuşak	1 Adet	100	5
Acem Çiti	1 Adet	10	2	Hafif Puşi Kuşak	1 Adet	50	2,5
Çit	1 Tob	15	30	Musul Çiti	1 Tob	3,5	7
Acem Basma Çit	1 Tob	10	20	Musul Elvan Çiti	1 Tob	10	20
Ağır Basma Çit	1 Tob	20	1	Yün	6 Kıyye	12,5	25
Acem Kumaşı	1 Tob	20	1	Musul Hânî	1 Tob	1,5	3
Ağır Acem Kumaşı	1 Tob	30	1,5	İngiliz Çiti	1 Tob	40	2
Acem Zer-bafet	1 Tob	80	4	İngiliz Kebir Kuşak	1 Adet	60	3
Donluk Şal	1 Tob	7,5	15	İngiliz Evsat Kuşak	1 Adet	30	1,5
Ham Cam	1 Adet	100	5	İngiliz Kuşak	1 Adet	15	30
Frengi	1 Adet	10	20	İngiliz Menla Kuşağı	1 Adet	100	5
Seccade	1 Adet	10	20	Taklidi Kadife	1 Zirai	5	10
Kilim	1 Adet	20	1	Tokad Çiti	1 Tob	10	20
Kadife	1 Zirai	10	20	Tokad Şekeri	1 Tob	2,5	5
Bakır	6 Kıyye	4	2	Tokad Bakır	6 Kıyye	12,5	25
Fulad (Çelik)	6 Kıyye	2,5	5	Tokad Gülle Bakır	6 Kıyye	6,5	13
Kütahya Fincanı	1 Adet	1,5	3	Hafif Makara	1 Adet	4	8
Kükürt	6 Kıyye	2,5	5	Taklid-i Safir Feskağıd	1 Adet	10	20
Sac	6 Kıyye	2,5	5	Temur Kupadan Küpe	1 Adet	10	20
Kalay	6 Kıyye	10	20	Keçribah Tespih	1 Adet	10	20

Karanfil	6 Kıyye	30	1,5	Âlâ Kehribar Tespih	1 Adet	15	30
Zencefil	6 Kıyye	12,5	25	Mercan Tespih	1 Adet	20	1
Biber	6 Kıyye	20	1	Âlâ Mercan Tespih	1 Adet	40	2
Baharat	6 Kıyye	20	1	Âlâ Mercan	1 Kıyye	200	10
Şeker	6 Kıyye	20	1	Kaplı Tavşan Kürk	1 Adet	10	20
Nebat	6 Kıyye	30	1,5	Safir Kaplı Tavşan Kürk	1 Adet	5	10
Tarçın	6 Kıyye	10	20	Çıplak Merat Sanduka	1 Adet	30	60
Kakule	1 Kıyye	20	1	Sini	6 Kıyye	30	60
Çivid	6 Kıyye	80	4	Zilikon	6 Kıyye	60	120
Kebir Cezayir Feskağd	1 Adet	40	2	Mızrak Tülü	1 Kıyye	10	20
Safir Cezayir Feskağd	1 Adet	20	1	Mızrak Camı	1 Adet	15	30
Bükme Miskal	1 Adet	20	1	Kilid	1 Adet	2,5	5
İstanbul Bükmesi Miskal	1 Adet	1,5	2,5	Çakmak	1 Adet	2,5	5
Sim Pul Miskal	1 Adet	2,5	5	Tüfenk Demiri	1 Adet	20	10
Bakır Pul Miskal	1 Adet	20	1	Tüfenk	1 Adet	40	2
İğne Post	1 Adet	40	2	Âlâ Piştov	1 Adet	50	100
Çiftkiran Kutu	1 Adet	2,5	5	Bakır Tas	1 Adet	1	2
Kebir Merdane	1 Adet	10	20	Kebir Fener	1 Adet	20	10
Hama Küpesi	1 Adet	1,5	3	Evsat Fener	1 Adet	5	10
Kehreba (Yapıştırıcı)	1 Kıyye	30	1,5	Bakır Leğen İbrik	1 Adet	10	20
Zafran	1 Kıyye	30	1,5	Boncuk	6 Kıyye	5	10
İznik Fincan	1 Adet	2,5	5	Şamdan	6 Kıyye	30	1,5
Beladir Cam (Süs Eşyası)	1 adet	2,5	5	Enfiye Kutusu Kâğıdı	1 Adet	2,5	5

Ham Cam	1 Adet	100	5	Mineli Enfiye Kutusu	1 Adet	2,5	5
Kâse, Tabak, Fincan Cam	1 Adet	50	25	Kaplan Postu	1 Adet	5	10
Ebru Kebir	1 Adet	5	10	Tilki Derisi	1 Adet	1	2
Safir Ebru	1 Adet	2,5	5	Sevati (?) Derisi	1 Adet	2,5	5
Diyarbakır Bakır	6 Kıyye	-	6	Sansar Derisi	1 Adet	2,5	5
Altın Miskal	1 Adet	20	1	Ala Kehreba İmame	1 Adet	150	7,5
Frenk Çivid	6 Kıyye	40	2	Ağır Kehreba Ağzlık	1 Adet	10	20
Piştov	1 Adet	20	1	Evsat Kehreba Ağzlık	1 Adet	7,5	15
Safir Merdane	1 Adet	2,5	5	Edna Kehreba Ağzlık	1 Adet	5	10
Gümüş	1 Adet	20	1	Balık (...) Kabza	1 Adet	10	20
Zarf Takımı	1 Adet	10	20	Evsat Kehreba İmame	1 Adet	100	5
Saat	1 Adet	100	5	Evsat Kehreba Ağzlık	1 Adet	7,5	2,5
Hafif Saat	1 Adet	60	3	Asfur	6 Kıyye	7,5	15
Kahve	6 Kıyye	100 Dirhem Ayniden		Tenbakû	6 Kıyye	50 Dirhem Ayniden	